

Bon vent, Henry Miller, vell amic!

Jordi Arbonés és un dels homes del nostre àmbit literari que millor coneix l'obra de Miller. En efecte, Arbonés ha traduït i incorporat al català Primavera negra (Ed Aymà, 1970), Tròpic de Càncer (Ed Aymà, 1976), Tròpic de Capricorn (Ed Aymà, Barcelona, 1978) i El temps dels assassins (Ed Aymà, 1975) amb un extens estudi del mateix Jordi Arbonés sobre l'obra de Miller. Es per això que, venent les lògiques dificultats de comunicació, vam connectar amb Jordi Arbonés a Buenos Aires, on resideix de fa anys, i avui estem en condicions d'oferir un article, que no dubtem a qualificar d'extraordinari, on queda palès no sols la lluita menada per Miller, tantes

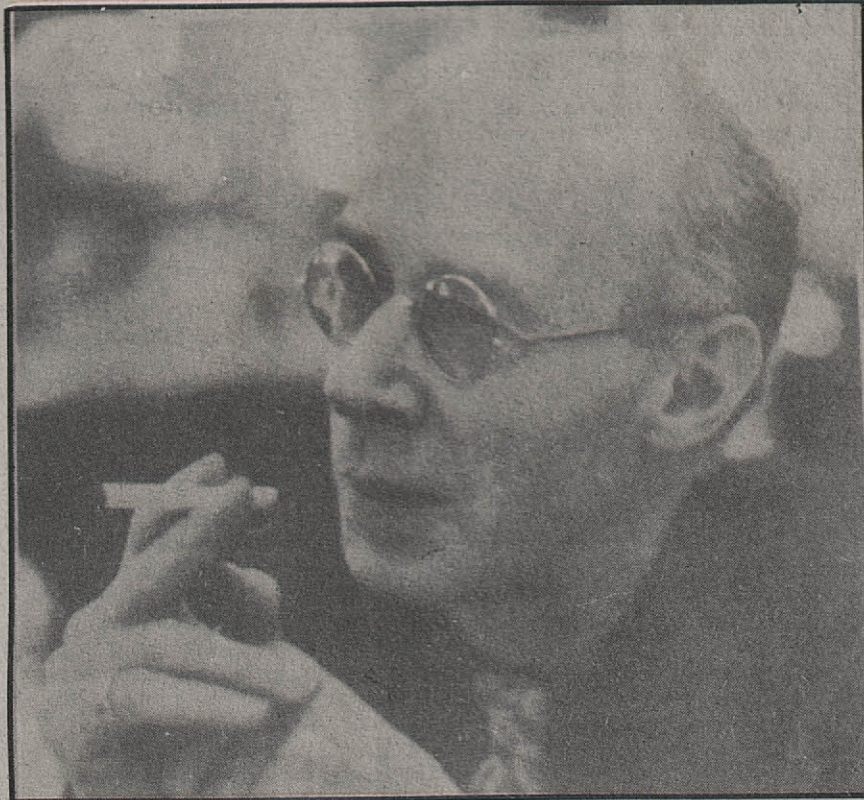
vegades volgutament incompresa o mal compresa, sinó el coneixement que Miller tenia de Catalunya. En aquest sentit, cal no oblidar la seva amistat amb Pau Casals i Picasso i hom pot arribar a pensar si aquest coneixement és fruit no sols de la curiositat i dels seus viatges —recordem el text Reunión en Barcelona (Ed Busquets, 1976), on Miller diu, entre d'altres coses: «Excepte la Rambla i els carrers estret i envitricollats que hi desemboquen, Barcelona em va donar la impressió de ser una estranya barreja de Brooklyn i Brussel·les»—, sinó de la seva relació amb Anaïs Nin, filla del pianista Joaquim Nin, nat al Vendrell, terra, també, de Pau Casals.

Un cable d'agència fred i sintètic, dona la notícia de la sobtada mort de Henry Miller. No sé si s'escau de parlar de la mort sobtada d'un home de vuitanta-vuit anys. Potser fóra millor dir «esperada». Però l'Instant de la mort sempre és sobtat, tant li fa si hom té vint anys com si en té noranta. I, per mi, la mort de Henry Miller fou, encara, inesperada. Tinc a la vista les seves darreres cartes, escrites al setembre i octubre de l'any passat amb mà ferma, amb trets enèrgics i amb la mulleria i l'humor habituals. En una d'elles m'explicava que s'havia divorciat feia uns pocs mesos de Hoki San i que, ara, anava amb una «vertadera bellesa del Mississipi, que és actriu de cinema i només té trenta anys». I afegia: «I jo en tinc vuitanta-vuit, com Casals i Picasso, what!». Això demostra quin era el seu estat anímic. Una mica més avall consignava a la mateixa lletra: «Els catalans i els bascos estan fent passar un tràngol als espanyols, nicht wahr?», amb la qual cosa es posa en relleu el grau de lucidesa mental que tenia i com estava amatent als esdeveniments mundials. Es evident, també, en aquestes dues frases la

simpatia que sentia pels catalans i el coneixement que tenia del nostre problema. Quant al seu estat físic, tret de queixar-se de la vista per justificar la brevetat d'alguna carta, tot feia suposar que era excel·lent. Tanmateix, darrerament començava a tenir problemes circulatoris, els quals, segons que sembla, l'han menat a una mort plàcida en la seva casa de Pacific Palisades, tenint com a única companyia la del seu major dom. La «roca fella» ha estat angollida per les obscures aigües del no-res. Bon ven, Henry Miller, vell amic!

Ara, però, al mateix indret es dreça la tossa monumental de la seva obra, que dista molt de ser un roca monolítica, sinó que més aviat és com una muntanya que espera l'erosió i el poliment que haurà de sofrir amb el pas del temps, com un volcà que ha quedat cobert per tota la lava que vomità: el magma, el metall i l'escòria. El fred de les ones del temps anirà arrancant les substàncies imoures i cada cop quedaran més al descobert les vetes dels minerals preciosos. Cert és que ell no volia pas prescindir de l'escòria, de les excrecències, del re-

posall, perquè no creia en el concepte de l'art tradicional, limitat, estret, segons el qual aquests elements foren inessencials o una nosa per a bastir l'obra artística. Segons ell, el desig de perfecció que els crítics acadèmics propugnen s'assemblaria a la falsa actitud religiosa que només reconeix o desitja allò que és bo. Ell confessava que havia après més d'aquelles coses que són dolentes, perverses, estrafetes, que no pas a l'inrevés. D'aquí naixia el seu desig de devorar-ho tot o, dit amb d'altres paraules, el desig d'imitar la vida. No pas d'enregistrar o presentar la vida, sinó d'imitar-la, en un mot, d'infondre vida als llibres. L'art suprem per ell és l'art de viure, de manera que escriure no és sinó el preludi o les formes d'iniciació per aquesta fi. «El temor —deia— que el escriptors o els artistes, en general, experimenten quan s'acaren amb aquest problema i la possibilitat que desaparegui l'art. El nostre art estimat! Com si hi hagués res que pogués destruir-lo! Com és possible de destruir la pedra angular de la vida? Per què enquerimar-se? Cert és que potser eliminarem els genis

La imatge més propagada d'Henry Miller (Foto Arxiu)

d'hivernacle... però, d'altra banda, podem infondre novament sentit artístic a tot allò que veiem, toquem o pensem. Tots podem convertir-nos o reconvertir-nos en artistes! Aquesta és la mena d'immolació (de l'artista) en la qual crec.»

L'afany de Miller al llarg de tota la seva vida va ser no tant escriure com arribar a ser escriptor. La clau de tota la seva obra havia de ser la veritat, crua i neta, car presentia, com després confirmà en les paraules de Jesús, que la veritat us farà lliures. I si bé, de primer, considerà que havia de dir la veritat respecte a ell mateix, al seu dolor, a la tragèdia amb June, als efectes que l'experiència exercí en la seva ànima, després es proposà de dir la veritat respecte als altres, respecte al món. Això hauria de constituir una trampa, per tal com aleshores, encara que no es vulgui, hom se situa per damunt el món i, per contrarestar aquesta tendència, procurà sempre de rebaixar-se. D'aquí neix la gran lluita, per la veritat, deia, és una espasa nua que pot traspasar de part a part. Amb aquesta arma, ell, que tant amava la veritat, havia de lluitar contra la mentida del món. Això no vol dir, però, que covés l'esperança de canviar el món. En tot cas, covava l'esperança de canviar la seva pròpia visió del món. «Vull ser cada vegada més jo mateix —confessava—, per ridícul que això pugui semblar».

Donar l'últim comiat a l'home que fou Henry Miller i restar acarat a la seva obra. Penso que, anys a venir, quan hom vulgui conèixer la nostra folla època; quan hom vulgui saber com era l'home d'avui; quan hom vulgui saber quins temors l'assetjaven, quines angoixes el tena-

llaven, a quines disbauxes del sentit es lliurava; quan hom vulgui saber com estava organitzada la societat, quins abusos derivaven del poder dels governants; quan hom vulgui assabentar-se dels crims més vergonyants, comesos en massa, organitzadament, en nom de les teories més absurdes; quan hom vulgui resseguir les conseqüències de les guerres de material, de les guerres de predomini estadístic, de càlcul fred, del prodigiós caràcter maquinista de les guerres i els efectes que causaren en l'home de la nostra època; quan hom vulgui esbrinar les il·lusions, els desigs, les ànsies que el menaren a la percaça de la felicitat, de la vanitat, o d'una mica d'amor; quan hom vulgui escatir quines foren les batalles que nague de murar per tal de donar naixença a un home nou, a un home lliure, aleshores, doncs, no podrà deixar d'immergir-se en l'obra de Henry Miller, en el Llibre de la seva vida, aquesta obra monumental que és la crònica esborronadora de la vida d'un home del segle XX, d'un home que va tenir la valentia de despul·lar la seva ànima en públic, perquè sabia que, a la llarga, aquells qui presenciïn aquest espectacle o bé hauran de reaccionar tot lliurant-se immediatament a crear el món nou on pugui trobar cabuda l'home nou, l'home enterament lliure, o bé hauran d'enfollir, incapaços de resistir la visió aterridora de l'home nou d'un home que mostrà les cicatrius obertes i sagnants que li produïren les arestes esmolades de l'enclusa de la Vida.

Jordi Arbonés

Buenos Aires, juny del 1980

HENRY MILLER EN CATALÀ

Henry Miller acaba de desaparèixer. Deixa darrera seu una producció d'una originalitat i una audàcia radicals. La crítica es pregunta si ens trobem davant un poeta o un apòstol, un geni o un foll, un salvatge o un vident, un àngel o un diable. Molts creuen que Miller ha estat un reformador que pretén elevar-nos cap al misteri de l'ànima i la resplendor atúidora de l'amor partint de la realitat crua i irracional de l'home.

TRÒPIC DE CÀNCER (3.ª edició)

Versió de Jordi Arbonés. (Col. Tròpics)

TRÒPIC DE CAPRICORN

Versió de Jordi Arbonés. (Col. Tròpics)

PRIMAVERA NEGRA

Versió de Jordi Arbonés. (Col. Tròpics)

EL TEMPS DELS ASSASSINS

Versió i pròleg de Jordi Arbonés. (Col. La Mirada)

EL SOMRIURE AL PEU DE L'ESCALA

Versió de Joan Oliver
(Col. Els Llibres de l'Ossa Menor. Vol. especial)

LA MEVA VIDA I EL MEU TEMPS

(en preparació)
Versió de Manuel de Pedrolo

Aymà - Proa

Henry Miller, als deu anys, rodejat de la seva família (Foto Arxiu)